

3. Круглова В.С. Какое оружие будет применяться в войнах XXI века? / В.С. Круглова, Ю.И. Иванов, В.П. Асеев. – СПб: Феникс, 2001. – 86 с.

4. Слюсар В.И. Генераторы супермощных электро- магнитных импульсов в информационных войнах / В.И. Слюсар // Электроника: Наука. Технологии. Бизнес. – 2002, – № 5. – С. 60–67.

5. Хашак М.З. Геофізична зброя та її зв'язок з катастрофічними природними явищами / М.З. Хашак / Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. – 2011. – № 2. – С. 42–44. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ebzp_2011_2_10

Біліченко В.В.

*підполковник поліції, старший викладач,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

Стаття 3 Конституції України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Для виконання серйозних і відповідальних обов'язків по захисту життя, здоров'я і свободи громадян, власності, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань 2 липня 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 580-VIII «Про Національну поліцію» (далі – Закон). Ст. 42 Закону зазначає, що поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї [2].

Основні правила застосування і використання вогнепальної зброї встановлено у ст. 46 Закону, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 № 575, та інших нормативно-правових актах України.

Вищезазначена норма виділяє два термінологічні поняття «застосування» і «використання» вогнепальної зброї залежно від цілей, які переслідуються. Так, п. 4 ст. 46 Закону встановлено, що поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю: 1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю; 2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю; 3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі; 4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення; 5) для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти; 6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського; 7) для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

Також, вищезазначеною статтею цього Закону, але п. 13, визначено, що Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи

здоров'ю поліцейського та інших осіб. Розглянемо більш детально деякі підстави застосування вогнепальної зброї передбачені відповідною нормою.

Так, в п. 1 ч. 4 йдеться мова про напад, який повинен бути суспільно небезпечним, протиправним та явно загрожувати життю та здоров'ю поліцейським та членів його сім'ї. Чине законодавство не дає визначення поняття «члени сім'ї», проте дане визначення витлумачене Конституційним судом України.

В 1999 р. Конституційний Суд України (при вирішенні спірних питань про пільги) визначив, що:

До кола членів сім'ї військовослужбовця, працівника міліції, особового складу Державної пожежної охорони належать його (її) дружина (чоловік), їхні діти і батьки. Діти є членами сім'ї незалежно від того, чи є це діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народжені у шлюбі або позашлюбні.

Членами сім'ї військовослужбовця, працівника міліції, особового складу Державної пожежної охорони можуть бути визнані й інші особи за умов постійного проживання разом з суб'єктом права на пільги і ведення з ним спільного господарства, тобто не лише його (її) близькі родичі (рідні брати, сестри, онуки, дід, баба) але й інші родичі або особи, які не перебувають з військовослужбовцем, працівником міліції, особового складу Державної пожежної охорони у безпосередніх родинних зв'язках (неповнорідні брати, сестри; зять, невістка; вітчим, мачуха; опікуни, піклувальники, пасинки, падчерки та ін.) [5].

Отже, згідно з п. 1 ч. 4 ст. 46 Закону, зброю може бути застосовано для відбиття нападу на членів сім'ї працівника поліції, а у разі нападу на родичів, котрі не є близькими та не є членами сім'ї, слід керуватися п. 2 цієї статті, тобто як для захисту осіб від нападу.

Застосування вогнепальної зброї для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі законодавцем не було передбачено якихось додаткових видів протиправних дій стосовно захоплених. Сам факт захоплення вчинення таких дій дає підставу застосувати даний захід примусу під час їх звільнення.

Законодавством передбачається застосування вогнепальної зброї працівниками поліції для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти. Дана норма викликає об'єктивних труднощів під час кваліфікації скоєного в цей момент злочину як тяжкого чи особливо тяжкого. Наприклад, у момент застання злочинця на місці скоєння злочину працівник поліції не може знати, чи відповідають обставинам скоєння такі кваліфікуючі ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, як: чи вчинює такий злочин особа, що вже має судимість за умисний злочин (рецидив); якою є сума щойно викраденого майна; чи йдеться про згвалтування особи, яка не досягла повноліття і т. ін.

Крім того, виникають складності при вирішенні питання про правомірність застосування зброї відповідно до цього пункту, оскільки, поліцейський який має намір застосувати зброю, повинен безпосередньо застати злочинця під час скоєння злочину, а у випадках, коли злочинець буде виконувати вимогу правоохоронця здатися, застосування зброї буде визнане протиправним, неправомірним.

Окрім того, законодавцем було встановлено заборону застосування вогнепальної зброї, а саме до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо. А також, відповідно до ч. 9 ст. 46 Закону поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогнебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

При враженні нападаючого внаслідок застосування вогнепальної зброї посадова особа повинна негайно викликати карету швидкої медичної допомоги для пораненого, вжити заходів до забезпечення охорони місця події, сповістити органи прокуратури та Національної поліції про застосування зброї [4].

Недотримання цих умов, має наслідком визнання застосування зброї неправомірним і тягне за собою кримінальну відповідальність.

Отже, підстави та питання про відповідальність працівника поліції за застосування вогнепальної зброї вирішується виходячи, насамперед, з дотримання законодавчих вимог про підстави та межі її застосування, і насамперед з положень Закону України «Про Національну поліцію»

– у випадку застосування зброї за відсутності підстав передбачених ст. 46 Закон України «Про Національну поліцію» відповідальність настає на загальних підставах за злочин, відповідальність за вчинення якого передбачена у ст. 365 Кримінального кодексу України «Зловживання владою або службовим становищем»; [3]

– при застосуванні вогнепальної зброї з дотримання цих вимог, але з певними порушеннями, чи якщо в результаті заподіяна шкода, яка явно не відповідає небезпечності посягання яке припиняється чи обставинці затримання, працівник міліції підлягає кримінальній відповідальності за статтями 118 або 124 КК [3].

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України «Про Національну поліцію» прийнятий ВРУ від 02.07.2015 року зі змінами від 01.01.2017 // Електронний документ. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок застосування вогнепальної зброї» від 12 жовтня 1992 року № 575 // Електронний документ. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575-92-%D0%BF>

5. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») від 3 червня 1999 року // Електронний документ. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99>

Біліченко В.В.

*підполковник поліції, старший викладач,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (ст. 1). Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою (ст. 2) [1].